

TULIPAN – OBILJEŽJE NIZOZEMSKE

Helena Car, Zagreb

I za riječi *tulipan* ne stoji jedna biljka ili vrsta, nego cijeli rod *Tulipa* unutar porodice ljljana (*lat. Liliaceae*), u koju – uz tulipane – ubrajamo i ljljane, ali i luk, češnjak i šparoge.

Iako uz pojam tulipana većina ljudi veže Nizozemsku, tulipanu je pravi dom najvjerojatnije davna Perzija. Tamo je, naime, ta biljka bila poznata prije više od 1 000 godina. Danas većina sorti uzgojena križanjem porijeklo vuče od vrste *Tulipa gesneriana*. Pouzdano se zna da je postojanje vrste tulipan prvi put zabilježeno u 12. stoljeću na teritoriju današnje Turske. Ime je tulipan dobio posredstvom turskog naziva *tülbent* koji se temelji na perzijskoj riječi *turban* na koji cvijet podsjeća svojim izgledom. Prema starim zapisima, za Turke je biljka bila strogo čuvana, prelijepa i prezanimljiva, simbol bogatstva, moći i ugleda, kao i ženske otmjenosti. Na to koliko je biljka bila važna ukazuje činjenica da je bila uzgajana prema strogim pravilima, a preprodaja biljke izvan Carigrada nije bila dopuštena. Kazna za preprodaju bila je progonstvo, pa iz tog doba potječe izreka da je tulipan vrjedniji od ljudskoga života.

Zapadna Europa tulipan je upoznala tek u 16. stoljeću, kada je austrijski ambasador u Istanbulu donio nekoliko lukovica u Beč. Lukovice je primio upravnik carskih vrtova Carolus Clusius koji je, dobivši mjesto sveučilišnog profesora botanike u Nizozemskoj, ponio lukovice sa sobom i tamo ih zasadio. Carolus je bio očaran tulipanom, križao je biljke i stvarao nove sorte koje je tajno i ljubomorno čuvao, a upravo je to ovim biljkama donijelo poseban značaj te je tako stvoren i mit. Ono što je uslijedilo u Nizozemskoj nazvano je *tulipomanija*. Lukovice tulipana postale su toliko skupe da su bile tretirane kao valuta. U ožujku 1637. godine, na vrhuncu ove pomame, jedna lukovica tulipana mogla je koštati deset puta više od godišnjeg prihoda jednog zanatlije. Lukovica vrste *Semper Augustus*, čiji je cvijet izgledom podsjećao na plamen, dostigla je cijenu jedne kuće (danas bi to bilo 300 000 kn). Iako je uskoro nakon pomame za ovom biljkom nastupio krah tržišta i lukovice su postale bezvrijedne, u Nizozemskoj su nastavili s njenim uzgojem i ona je bez obzira na sve postala simbol ove zemlje. Kao rezultat toga, danas je skoro polovina polja u Nizozemskoj zasadena tulipanima. Osim toga, i dalje križanjem nastaju nove sorte, tako da je do danas poznato više od 4 000 vrsta tulipana.

Interesantno je kako je burna povijest ove biljke mijenjala i značenje koje biljka nosi. U Perziji i okolnim arapskim zemljama tulipan je bio simbol ljubavi, nezaustavljiva ljubavnog zanosa i neutješne čežnje. Iako prvotno simbol bogatstva, moći i ugleda, u Europi je vrlo brzo postao simbol oholosti, uobraženosti i ljudske prolaznosti. U kršćanstvu se pak smatra simbolom Božje ljubavi. Naime, tulipan otvara svoje latice samo ako ga sunce dovoljno grije, a tako se, prema simbolici, i duša otvara ako je grije Božja ljubav. I boje cvjetova imaju različito značenje. Crveni tulipani predstav-

ljaju ljubav, bijeli su znak isprike, dok žuti upućuju na obožavanje osobe. Ljubičasti tulipani predstavljaju plemstvo, a upravo duboka ljubičasta (ponekad se čini crna, ovisno o svjetlosti) boja je tulipana Kraljica noći. Jedina boja koju ne možete naći u paleti boja koju nudi svijet tulipana jest – plava.

Kada govorimo o boji tulipana, uvijek u obzir uzimamo samo latice cvijeta biljke. Ljepotu biljke određuje, naravno, mnogo veći broj faktora pa izbor najljepše nije jednostavan. Ono što je jednostavno jest građa biljke. Tulipan je niska biljka, visine između 10 i 70 cm, koja izrasta iz podzemne stabljike, lukovice. Pod zemljom se nalazi i čupavo korijenje pomoću kojega crpi vodu s otopljenim mineralnim tvarima. Uz podzemnu stabljiku ima i nadzemnu stabljiku koja završava cvijetom. Uobičajeno je postojanje jednog cvijeta, no postoje sorte koje na jednoj stabljici nose i do 4 cvijeta. Cvjetovi su vrlo jednostavno građeni i znatno se razlikuju od dobro nam poznatih cvjetova, na primjer ruže. U slučaju ruže, spolni dijelovi cvijeta (tučak i prašnici) zaštićeni su zelenim listićima (lapovima) i šarenim listićima (laticama) koji onda zajedno čine ocvjeće. Listovi ocvjeća tulipana svi su iste boje, što nazivamo *perigon*. Ono što odlikuje cvijet tulipana jest i savršena simetrija prema kojoj 1 tučak okružuje 6 prašnika i 6 identičnih listova ocvjeća. Najčešće ima 2 do 6 listova (neke vrste i do 12), zelene boje, koji su široki i prema vrhu zašiljeni.

Ukoliko se odlučite na uzgoj tulipana, za odabir je bitno znati da se dijele prema obliku cvijeta i prema vremenu cvjetanja. Prema vremenu cvjetanja razlikujemo vrlo rano (od kraja prosinca do sredine siječnja), rano, normalno, kasno i vrlo kasno (od sredine travnja do sredine lipnja) cvjetajuće. Ipak, kao vrtna biljka u Republici Hrvatskoj najčešća je vrlo kasno cvjetajuća skupina tulipana pa u njihovim cvjetovima možete uživati tijekom travnja i svibnja. Ukoliko izbor baziramo na temelju izgleda cvijeta, neki od poznatih su tulipani Fosteriana, Triumph, Darwin, Cottage i dr.

Tulipan se razmnožava spolno (sjemenkama) i nespolno (podzemnim stabljikama – lukovicama). Za uzgoj biljke ipak ćemo koristiti lukovice koje je prema uobičajenom načinu sadnje potrebno staviti na dubinu od 10 cm u međusobnom razmaku od 15 cm.

Osim u vazi kao ukras u domu i na nizozemskim poljima, tulipan možemo pronaći i u kuhinji kao namirnicu. Kao i većina cvjetova, tulipani su jestivi, što ih je za vrijeme II. svjetskog rata donijelo na stol mnogih domaćinstava. U mnogim receptima cvijet tulipana može biti korišten umjesto luka, a može se koristiti i za pravljenje vina.

Najveći proizvođač i izvoznik tulipana na svijetu je Nizozemska. U jednom trenutku u povijesti Nizozemske tulipani su bili četvrti izvozni proizvod nakon sira, gina (džina) i haringe. S 11 000 hektara zasađene površine, Nizozemska ima gotovo 90 posto svjetske sadne površine tulipana. Prema HollandTrade.com, Nizozemci godišnje proizvode 4.3 milijarde lukovica tulipana, od kojih se oko 53 posto koristi za uzgoj rezanog cvijeća. Oko 40 posto tog rezanog cvijeća izvozi se izvan Nizozemske,

većinom u Europu. Zanimljiva je činjenica da Nizozemska, iako izvozi lukovice tulipana, iste i uvozi. Tako je u 2016. godini Nizozemska izvezla lukovice u iznosu od 214 348 eura i uvezla lukovice za 5 362 eura.

Na temelju pročitanog teksta odgovori na pitanja:

1. Koliko milijardi lukovica tulipana Nizozemska proda u obliku rezanog cvijeća u Europu?
2. Ako znamo da je površina Nizozemske 41 543 km², izračunaj koliki je postotak teritorija korišten za uzgoj tulipana. Je li to više od 5 % teritorija Nizozemske?
3. Koliko je puta veći prihod od rashoda Nizozemska ostvarila 2016. godine na tržištu tulipana?
4. Svakodnevno genetičkim modifikacijama nastaju nove sorte tulipana. Prema nekim izvorima, za stvaranje nove sorte križanjem potrebno je i 20 godina do trenutka kada biljku možete pronaći u obližnjoj cvjećarnici. Ukoliko je to istina, koliko je novih sorti bilo moguće stvoriti od 1599. godine, kada je austrijski botaničar Carolus Clusius počeo križati tulipane, do danas? Zamislimo da je u procesu križanja fokus uvijek bio na dobivanju samo jedne sorte.

Rješena zadatka
1. 0,91 milijarda lukovica
2. 0,26 %, manje
3. 39,97 puta
4. 20 tj. 21 s 2019. godinom

SVOJIM ČITATELJIMA I
SURADNICIMA ŽELIMO
UGODNE LIJETNE
PRAZNIKE!

UREDNIŠTVO **M**ATKE

